

Бутова Л. В.*

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ОСНОВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті розглядається взаємозв'язок та взаємообумовленість інноваційності та творчості в діяльності вчителя іноземної мови.

Інноваційна освітня діяльність відноситься до творчого рівня діяльності педагога, на відміну від репродуктивно-наслідувального, пошуково-виконавчого. Її результатом є нові освітні технології, оновлення змісту, форм та методів навчання й виховання, модернізація процесу управління освітою.

Поняття «інновація» походить від латинського – «оновлення, новина, зміна». Сучасні українські вчені визначають педагогічну інновацію, як «процес створення, поширення у використанні нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому» (О. Я. Савченко) [2]; як «результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем» (В. Ф. Паламарчук) [1].

Проблема інновацій турбує науковців і є об'єктом досліджень, як у галузі економіки, так і в галузі освіти. Еволюція людської цивілізації у ХХ столітті переконливо підтверджує висновок, що головним чинником стійкого економічного розвитку будь-якої країни є впровадження науково-технічних інновацій, тобто застосування нових, більш продуктивних технологій, які суттєво змінюють обсяги та якість виробництва й споживання.

Носіями інновацій виступають творчі, енергійні люди, морально й матеріально зацікавлені у проведенні інноваційних змін, здатні до опанування та реалізації нового. Особливого значення в сучасній педагогіці набувають технології моделювання та проектування.

Таким чином, інноваційна освітня діяльність передбачає розвиток творчого потенціалу педагога; інновація стосується не лише створення та поширення новизни, а й змін у способі діяльності, стилі мислення особистості. Для педагога інноваційним є формування активної, ініціативної позиції учня.

Основна мета вивчення іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах – розвиток здатності учнів використовувати іноземну мову як інструмент міжкультурного спілкування.

Зміст освіти – одна із складних наукових проблем, яка постійно постає перед людством у процесі його культурного

* © **Бутова Л. В.**

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

розвитку. Сучасне суспільство ставить нові вимоги до особистих і професійних рис людини – рівня її соціальної адаптації, загальної культури, загальноосвітньої і спеціальної підготовки, творчих здібностей. У цих умовах традиційна роль загальної середньої освіти значно розширюється, підвищується її значення у формуванні життєвоважливих компетенцій особистості. І хоча світоглядні знання, як і раніше, залишаються основним компонентом змісту шкільної освіти, більше уваги надається їх раціоналізації та практичному використанню.

Для формування повноцінної особистості зміст освіти має охоплювати соціально та особистісно значущі складові її життєвого досвіду, предметної та соціальної компетентності – знання, уміння, навички, інтереси. Забезпечення соціальних функцій освіти залежить від того, наскільки в її змісті будуть утілені норми політичного, економічного, і правового, морального життя соціуму, а також соціальні правила життєдіяльності й поведінки людей.

Завдання сучасної школи – навчити учнів планувати свою інформаційну та інноваційну діяльність і вміти здобувати знання самим, сформувати творчий підхід до використання знань на практиці (найкраще цьому сприяє вміння подати, пояснити, відстояти та реалізувати ідею власного шкільного проекту).

У цьому принципова відмінність традиційної школи, що переказує знання, від сучасної школи, яка керує знаннями. Саме тому успішність реформування освіти в Україні нині багато в чому залежить від швидкого напрацювання, апробації та популяризації моделей реального досвіду переходу від школи готових книжних рішень до школи, у якій закладаються підвалини знань та умінь їх практичного використання, де з'являється потреба в саморозвитку та інноваційній діяльності, де можливо реалізувати бажання адміністратора школи, учителя, учня через партнерство в освіті як на рівні школи, так і через систему міжшкільної комунікації.

Стандарти міжнародної освіти, які, безперечно, є продуктом її демократичності, відрізняються від стандартів догматичної освіти тим, що в центрі уваги першої завжди перебуває особистість – її свобода розвитку, свобода думки і свобода слова.

Найголовніше завдання виховання та навчання – активізувати в дитині потяг до самонавчання. Необхідно давати можливість учням самим знайти відповідь на запитання, які постають перед ними. Засобами іноземної мови можна і треба розвивати навички творчого мислення дітей. Але творче мислення є не самоціллю, а лише інструментом розвитку мовленнє-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

вих знань, умінь та навичок. Коли учні інтерактивно працюють із будь-якою інформацією, вони вчаться мислити, тренують інтелектуальні здібності, не помічаючи, що їхнім інструментом є саме іноземна мова. Набуті навички учні використовують для розвитку власного творчого потенціалу: чим більше вони знають і вміють, тим легше їм створювати власні творчі продукти (у нашому випадку – зразки мовленнєвої діяльності).

Світ, у якому доведеться жити нашим дітям, змінюється набагато швидше, ніж наші школи. І справді, до школи приходять покоління дітей, які живуть в інформаційному суспільстві, у цифровому середовищі, щоб скористатися його перевагами, необхідно переосмислити самоцінність знань та самодостатність учителя як джерела інформації.

Школа повинна реагувати на ці зміни. З одного боку, вона має залишатися базовим етапом освіти й соціалізації кожної людини, а з іншого – прогностично відповідати на виклики часу. Необхідність поєднання актуальних і перспективних потреб учнів у навчальному процесі об'єктивно вимагає об'єднання в змісті, організації та методиках адаптивних і випереджальних функцій шкільної освіти.

Європейський вибір України зумовлює її прагнення подолати бар'єри у вітчизняній та європейській освітніх системах, наблизитись до продуктивних надбань різних країн у цій галузі.

З цією метою в Україні широко апробується система європейських вимог до вивчення іноземних мов, інші стратегічні напрацювання у сфері соціалізації особистості, вироблення соціальних навичок у спілкуванні тощо.

Опоненти цих нововведень застерігають, що в такому разі використовуються тільки західні теорії, моделі дослідження, їхні засоби й методологія педагогічної науки. Натомість необхідно враховувати складність функціонування освіти в конкретному соціально-історичному контексті України, узгоджувати інноваційні системи з традиційними, усталеними, конкретизувати в завданнях тощо.

Одним із способів інтенсифікації навчання іноземної мови (насамперед, мовлення іноземною мовою) і наближення навчання до «природного» шляху опанування мовлення є процес спілкування іноземною мовою, тобто використання принципу комунікативності в навчанні. Природний шлях засвоєння іншомовного спілкування передбачає перехід від рівня загальної діяльності до дій та операцій на рівні речення. Найкраще подавати лінгвістичний матеріал безпосередньо під час виконання окремих дій – актів діяльності. Прикладом діяльності, яку можна застосовувати з навчальною метою, може бути процес розв'я-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

зання певних проблем, виконання спільного проекту, обговорення певної теми. Окремими діями в цьому випадку є моменти комунікації, у процесі розв'язання проблеми. На рівні цієї «зовнішньої» діяльності виникає загальна мотивація, що сприяє збільшенню уваги до застосування мови, поліпшенню запам'ятовування.

Вивчення мови не зводиться до заучування правил із вивчення мови, а роль учителя – до контролю правильності розставлення розділових знаків. Такі знання та вміння здобуваються на практиці, насамперед, під час написання творчих робіт. У Європейських країнах вивчення мови не підносять до рівня культури, адже мова – це, насамперед, засіб спілкування.

Експерти зазначають, що останнім часом проблема розвитку особистісних здібностей є дуже актуальною. У цьому контексті розглядають особисті досягнення учнів – результати навчальної діяльності. Інтерес до навчальних досягнень упродовж шкільних років зосереджується навколо таких питань:

- що учень знає та як багато він уміє робити;
- як співвідносяться здібності учня з освітніми цілями (ефективність освітніх систем);
- наскільки результати навчання відповідають закладеним ресурсам (результативність освітніх систем).

Ці співвідношення важливі не тільки для визначення, чого навчати дітей і молодь, а й для вибору ефективних шляхів та форм навчання, від яких залежить набуття учнями найскладніших інтегрованих умінь і ключових компетентностей.

Відомі російські педагоги В. Краєвський, А. Хуторський розрізняють терміни «компетентність» та «компетенція», пояснюючи, що «компетенція» в перекладі з латини означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. Компетентність у певній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дають змогу обґрунтовано говорити про цю сферу й ефективно діяти в ній. З огляду на це, науковці вважають за потрібне ввести в обіг поняття «освітні компетенції» як складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує учень під час навчання. А компетентність є результатом набуття компетенцій. Вони зазначають, що загальноосвітні компетенції потрібні не для всіх видів діяльності, у яких бере участь людина, а тільки для тих, що охоплюють основні освітні сфери й навчальні предмети. Такі компетенції відбивають предметно-діяльнісний складник загальної освіти і мають забезпечувати комплексне досягнення його мети.

Наприклад, компетентність у галузі «іноземна мова» передбачає:

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

- отримання та створення різних типів повідомлень;
- застосування різних інструментів відповідно до потреб аналізу різних текстів та культурних феноменів;
- інтегрування лінгвістичних та інтерпретаційних знань і вмій у різних ситуаціях спілкування;
- апробування та застосування культурної, інтеркультурної, функціональної грамотності та відповідних усвідомлених умінь.

Для забезпечення поступової реалізації компетентнісного підходу в змісті шкільної освіти важливо, щоб на цьому рівні формування змісту, починаючи з вимог у Державному стандарті до освіченості учнів і випускників основної та старшої школи, чільне місце посідали, вимоги до рівня компетентності учнів.

Проект Державного стандарту передбачає досягнення учнями, які вивчають іноземну мову, такого рівня комунікативної компетенції, що дає змогу спілкуватися (розуміння (аудіювання, читання), говоріння, письмо). Автори дотримуються європейських розробок. Документ дає пояснення, що таке комунікативна компетенція, яка складається з трьох основних видів – мовленнєвої, мовної та соціокультурної. Комунікативна, у свою чергу, складається з чотирьох видів компетенцій – аудіювання, говоріння, читання, письмо. Мовна компетенція містить лексичну, граматичну, фонологічну та орфографічну, а соціокультурна охоплює два види – країнознавчу та лінгвокраїнознавчу компетенції. У визначенні компонентів іноземної мови стандарт з іноземних мов орієнтований на те, що може робити учень, а саме – спілкуватися, використовувати компенсаторні засоби тощо.

Нині у світовій освітній практиці провідними є діяльнісний, особистісно-орієнтований і компетентнісний підходи. Реалізуючись у навчальних програмах та впливаючи на формування освітнього простору, компетентнісний підхід також змінює уявлення фахівців про оцінювання. Важливим стає не наявність в індивіда внутрішньої організації знань, особистих рис та здібностей, а здатність застосовувати компетентності в житті та навчанні.

Під час інтерактивного навчання іноземної мови розуміння і творчість відносять один до одного як рівноправні частини інтерактивного дуєту. Щоб досягти цього, потрібні оточення і стосунки між учителем і учнем, які спонукають до спілкування. Воно може бути тихим і на повний голос, спокійним і динамічним, проходити у великих чи малих групах або в парах – там, де учні активні у різноманітній навчальній діяльності, де стимулюється їхня творчість водночас із творчістю вчителя.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Використання окремих методів, яке стимулює учнівську діяльність у дружній та творчій атмосфері, стимулює разом з тим спілкування, що є необхідним для успішного вивчення мови. Саме співпраця такого типу повинна залишитись нормою із самого початку вивчення мови, яка забезпечить реалізацію основного принципу комунікативної спрямованості навчання.

Не слід забувати, що найпростіший і найдоступніший шлях одержання будь-якої необхідної інформації сьогодні – це мережа Інтернет. Тут можна знайти будь-яку текстову, графічну, звукову та відеоінформацію, якою можна скористатися під час реалізації проектних технологій, що формують в учнів позитивне ставлення до іншомовної культури, навчають їх бачити спільне і різне у своїй і чужій культурах, поважати традиції, культуру, звичаї країн мови, що вивчається, сприяти їм як рівноправно існуючі поряд з їхньою рідною культурою. У цьому контексті можна говорити про соціокультурну компетенцію вчителя, яка передбачає наявність у нього професійно значущих знань, умінь і навичок, а також спеціальних якостей і здібностей, які дозволять йому успішно формувати соціокультурну компетенцію учнів. Формування соціокультурної компетенції відбувається на зразках автентичних матеріалів вербального, вербально-зображального і зображального характеру. Електронні носії інформації, які з'являються на допомогу вчителю, не тільки урізноманітнюють навчальний процес, але й сприятимуть його ефективності, дозволять індивідуалізувати та диференціювати навчальну діяльність учнів відповідно до їхніх особистих рис, здібностей та рівнів навченості.

Великим досягненням сучасної системи освіти є право вчителя іноземної мови на вільний вибір засобів навчання. Не можна досягти головної мети у вивченні іноземних мов – оволодіти іншомовним міжкультурним спілкуванням через формування й розвиток міжкультурної комунікативної компетенції, – використовуючи один підручник.

Викладання іноземної мови – мистецтво, а не ремесло. У цьому суть учительської справи. Інноваційні технології необхідні для використання в сучасному навчальному процесі. Перепробувати десятки методів і підходів та вибрати свій, переглянути десятки підручників і не додержуватися жодного з них неухильно – це єдиний можливий спосіб живого викладання мови.

Література:

1. Паламарчук, В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики: в 2 т. / Валентина Федорівна Паламарчук. – К.: Знання України, 2005. – Т. 1. – 419 с.; Т. 2. – 502 с.

2. Савченко О. Я. Державні стандарти шкільної освіти і управління інноваційними процесами: [Доп. на Всеукр. наук.-практ. конф. «Навч.-метод. забезпечення переходу до навчання в чотириріч. почат. школі», м. Львів] // Пед. газ. – 2000. – Лип. (№ 7). – С. 6.

Жеребна Н. М.*

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА, ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття містить відомості про особливості викладання іноземної мови в профільних класах.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні йдеться про профілізацію як про один зі шляхів забезпечення рівного доступу дітей до освіти. Профільне навчання в старшій школі – один із найважливіших компонентів модернізації загальної середньої освіти, одна з найбільш життєздатних освітніх реформ. Профілізація потрібна для забезпечення індивідуальних потреб школярів, які виявляють підвищений інтерес до окремих предметів, і для професійного самовизначення, до успішної соціалізації, полегшення адаптації до самостійного життя, подолання інфантилізму підлітків, виховання відповідальності за прийняття рішень.

Сьогодні вже не виникає питання, чи потрібне профільне навчання, а актуальніше інше – навіщо воно потрібне?

Профільна школа передбачає практичну спрямованість освіти, подолання відірваності знань від реального життя, посилення прикладного аспекту знань, необхідність вивчення предмета в тісному зв'язку з потребами практики, науки й техніки, тобто вміння учнів застосовувати знання на практиці. Проте неодноразові перевірки знань засвідчують, що на практиці значній частині учнів нема чого застосовувати.

Причину цього вбачаємо не лише в недосконалих технологіях навчання, низькому фаховому рівні вчителів, лінощах учнів, а, перш за все, у структурній побудові змісту навчання.

Профільне навчання в Україні – незворотний процес, необхідність його визнано у всьому світі. Адже сенс життя кожної людини полягає в найбільш повній життєвій самореалізації, що має принести користь суспільству й самій людині. Проблема в ідеї профільного навчання полягає в неузгодженості теоретичних пошуків і реалій сьогоденної освітньої парадигми. Ми плануємо чудові реформи, а одержуємо результати навіть гірші, ніж «як завжди».

* © Жеребна Н. М.